

Ukrajina ima trenutno v boju proti ruski agresiji brezpogojno podporo Zahoda na čelu z ZDA. Četudi so ZDA zanikale vpletenost v posredniško vojno z Rusijo po Ukrajincih in Ukrajini, dejstva govorijo drugače. Na posnetku ameriški državni sekretar Antony Blinken in obrambni minister Lloyd Austin z ukrajinskim predsednikom Volodimirom Zelenskim v Kijevu. (Foto: US Department of State)

POT V VOJNO IN NEPOTREBNA VOJNA PO LETIH HINAVŠČINE TER ZAPRAVLJENIH PRILOŽNOSTI ZA MIR

Aktualna vojna v Ukrajini oziroma »specialna (posebna) vojaška operacija«, ki jo je sprožila Rusija, je z vso brutalnostjo znova razkrila vse dimenzije človeške tragedije, iracionalnost (nerazumskost) zelo kontradiktornih (protislovnih) političnih odločitev ter nehumanost (nečlovečnost) reševanja konfliktov z orožjem. Vojna, in to prav vsaka, ne zgolj aktualna ukrajinska, je nesporno ultimativno (skrajno) zlo in vredna brezpogojne obsodbe! Žal ni prva in zelo verjetno glede na dinamiko globalnih dogajanj ter mednarodnih odnosov tudi zadnja ne, kljub vsakokratnemu že patetičnemu (pretirano vznesenemu) ponavljanju predvsem politikov po vsaki končani vojni ob nastopu miru: »Nikoli več!« Dogajanje v Ukrajini je ob vsej tragičnosti postalo popolnoma absurdno (nesmiselno, nasprotno vsaki logiki), saj na Zahodu ni omembe vrednega konteksta, kaj šele prevzema kakršne koli soodgovornosti skupaj z Rusijo in Ukrajino za nastalo stanje. Že tako načeta nepristranskost in objektivnost sta se čez noč razblinili, najhuje pa je, da je v vsesplošnem ozračju »bojevitosti« tistih, ki ne bodo nikoli niti blizu strelskih jarkov in dejanskih spopadov, zatrto prav vsako prizadevanje za ustavitev vojne.

Dogajanje v Ukrajini se v nasprotju s splošno ustvarjenim, ciniki pravijo kar »vsiljenim«, mnenjem skozi (samo)cen-zuro in neusmiljeno »črno« propagando ni začelo šele z vojaško invazijo, ki jo je Rusija sprožila 24. februarja letos, temveč je posledica izredno kompleksnih ter medsebojno manj ali bolj povezanih dogajanj. Od rabe ter dobesedno povsem neutemeljene zlorabe preteklosti (zgodovine) do obujenih nacionalnih identitet, izhajajočih predvsem iz najbolj ekstremnih temeljev nacionalizma, vse pa za aktualne potrebe geopolitike. Razpad nekdanje Sovjetske zveze (1991) in tranzicijska preobrazba posovjetskega prostora in na njem oblikovanih samostojnih, neodvisnih ter suverenih mednarodno priznanih držav, vključno s praksami njihovega delovanja, sta v zadnjih treh desetletjih ustvarila pogoje za dokončno smer v aktualno vojno, ki je zametke v Ukrajini pognala med dogodki leta 2014 in tistimi, ki so jim sledili vse do današnje tragedije, ko je več kot osem let trajajoč in od večine sveta pozabljeni tako imenovani zamrznjeni konflikt (angl. *frozen conflict*), zahvaljujoč tudi regionalnim in globalnim akterjem, postal aktualna vojna. Ali je tragično dogajanje v Ukrajini dokončen epilog (sklepno dejanje) nezaključenih procesov po koncu hladne vojne ter radikalnega (korenitega) preoblikovanja mednarodnih odnosov in obstoječega reda, bo pokazal čas, a dejstvo je, da je bila pot v aktualno vojno tlakovana z leti politične hipokrizije (hinavščine) ter zapravljenih priložnosti za mir vseh njenih trenutnih neposrednih in posrednih akterjev (primarno seveda povzročiteljev, a tudi sokrivcev), katerih ambicije in interese s krvjo in življenji plačujejo tako Ukrajinci kot Rusi, posledicam in odgovornosti pa se ne bo mogel izogniti prav nihče.

Ni mogoče enoznačno zapisati, da si Ukrajinci skoraj tri desetletja po neodvisnosti ob utrjevanju lastne nacionalne identitete niso prizadevali premostiti etničnih, jezikovnih in verskih razlik v heterogeni družbi, vendar je način, na kakršnega so se omenjenih prizadevanj lotili, vsekakor vprašljiv. Četudi sta ruska aneksija Krima in njena neobjavljena posredniška vojna (angl. *proxy war*) v delih Donbasa (Donecka in Luganska) od leta 2014 med številnimi Ukrajinci obudili domoljubje, pa jih je še vedno precej upalo na normalizacijo ohlajenih odnosov z Rusijo, ne glede na nedvomno slabe izkušnje iz skupne sovjetske preteklosti. Danes je to drugače, večina Ukrajincev ni pripravljena

na kakršen koli kompromis z Rusijo, med drugim tudi zaradi trenutno še brezpogojne vsestranske podpore Evropske unije in zveze Nato, znotraj slednje pa predvsem ZDA, Velike Britanije in Kanade, držav severnoatlantskega zavezništva, od katerih dve fizično od stare celine (Evrope) loči Atlantik, eno pa vsaj Rokavski preliv (La Manche), sploh pa ne na kompromis, ki zadeva ukrajinsko ozemlje. Takšno stališče je glede na žrtve in gmotno škodo, povzročeno z rusko vojaško invazijo, razumljivo, vprašanje pa ostaja, koliko in kako dolgo bo dejansko vzdržljivo. Vojna, tudi aktualna v Ukrajini, ne more trajati večno in prej ali slej bo treba doseči prekinitev sovražnosti (ognja) ter doseči politični dogovor: Rusija in Ukrajina bosta tudi v prihodnje sosednji državi, ki bosta morali vzpostaviti določeno sodelovanje.

POT V VOJNO

Referenduma, ki so ju maja leta 2014 na območju dela Donbasa v okviru dveh samooklicanih ljudskih republik Doneck in Lugansk izvedli prebivalci Ukrajine, vključno z in ne zgolj z etničnimi Rusi, po evromajdanski revoluciji oziroma revoluciji dostojanstva (ukr. *Революція гідності*) in nasilni odstranitvi prorusskega predsednika Viktorja Janukoviča v Kijevu z oblasti, nista bila referenduma o njuni neodvisnosti od Ukrajine, kot se danes manj ali bolj splošno navaja in je tako praviloma tudi v širši javnosti dokaj nekritično sprejeto, temveč referenduma o avtonomiji znotraj Ukrajine na podlagi pravice do samoodločbe. Pozornejši in bolj poglobljeni poznavalci razmer prav tako opozarjajo (*The Military Situation In The Ukraine, Jacques Baud, Labour Heartlands*, 15. april 2022), da je kategorična opredelitev omenjenih prebivalcev v Donbasu za »proruske«, torej takšna, ki ne dopušča nobenih pomislekov glede njihovega odnosa do Ukrajine in Ukrajincev, zgolj načrten poskus na vsak način (po sili) vključiti tudi danes demonizirano in za »prav vse krivo« Rusijo v vlogi akterja obo-roženega spopada med separatisti (tedaj dejansko še vedno avtonomisti) iz Donbasa in Kijevom. Običajno se, sploh danes, ko je vsako neuniformno (enoumno) mnenje avtomatično in neutemeljeno označeno za prorussko propagando, praviloma ne omeni, da sta bila omenjena referenduma v Donbasu organizirana v nasprotju s tedanjimi nasveti Kremlja oziroma danes na Zahodu že popolnoma demoniziranega ruskega predsednika Vladimirja Putina.

Skratka, samooklicani republiki v Donbasu se nista želeli odcepiti (ločiti) od Ukrajine, temveč sta zahtevali določen avtonomni status v okviru Ukrajine. Med drugim tudi, da se jima dovoli uporaba ruskega jezika kot enega od uradnih jezikov v Ukrajini. Med prvimi zakoni, ki jih je namreč sprejela ukrajinska vlada ter potrdil parlament (Vrhovna rada) po nasilnem strmoglavljanju ukrajinskega predsednika Viktorja Janukoviča z oblasti, je bil 23. februarja leta 2014 tudi zakon, ki je ukinil dotedanji zakon Kovalov Kolesničenko iz leta 2012 o ruskem jeziku kot edinem uradnem jeziku ob ukrajinskem v državi. Odločitev je sprožila ogorčenje, sploh ker so ukrajinske oblasti na območju dvojezičnih, torej ukrajinsko in rusko ali večinsko rusko govorečih regij (oblasti) v državi, od Harkova in Luganska, Donecka, Dnipra do Odese, začele izvajati represijo še pred koncem februarja leta 2014, z namenom »poprave« krivic iz manj ali bolj oddaljene preteklosti, žal po izreku maščevalne pravičnosti »oko za oko, zob za zob«, kar je privedlo do zaostrovanja varnostnih razmer ter tudi fizičnih likvidacij tistih, ki se niso strinjali z »novim« redom, pri čemer je verjetno splošno najbolj znan postal razvpiti poboj »proruskih« separatistov oziroma avtonomistov maja leta 2014 v Odesi v spopadih s skrajnimi zagovorniki Evromajdana, četudi ni manjkalo civilnih žrtev tudi na proukrajinski strani (*The Odessa file: What Happened on May 2, 2014?, Roman Goncharenko*, 2. maj 2015). Dejstvo je, da so tedanje ukrajinske varnostne sile v omenjenem in drugih podobnih incidentih oziroma obračunih »ulice«, načrtno ali ne, povsem odpovedale. Sovraštvo med Ukrajinci in Rusi v državi je začelo nezadržno zastrupljati odnose med ljudmi.

Leta 2014, neposredno po dramatičnih in po posledicah dolgoročno zelo tragičnih spremembah v Ukrajini, od odstranitve prorusskega predsednika Viktorja Janukoviča, zavzetja ter aneksije polotoka Krim do upora avtonomistov, za Kijev pa proruskih separatistov in teroristov na vzhodu države v Donbasu, je Zahod s pomočjo zveze Nato poskušal vseskozi odkriti, ali je Rusija na kakršen koli neposreden način (od pripadnikov obo-roženih sil do dobav orožja in vojaške opreme) angažirana v sosednji Ukrajini. Omeniti gre svojevrsten paradoks, s katerim so po terorističnih napadih na ZDA 11. septembra leta 2001 številne države sveta od avtokratskih

do demokratičnih na hitro »posvojile« ameriški pristop globalnega boja proti terorizmu ter z zakoni ali pa celo brez njih ustvarile razmere, v katerih je bil kdor koli lahko čez noč opredeljen za terorista in tako postal sovražnik države številka ena. Še posebej je to postalo kritično v nedemokratičnih državah, kjer so oblasti vsak poskus opozicije preprosto opredelile za terorizem in s tem odprle prosto pot za obračun z dejanskimi in domnevnimi teroristi. Izjema ni bila niti Rusija ali Ukrajina. Ukrajina je avtonomiste (separatiste) v delih Donbasa označila za teroriste ter proti njim sprožila protiteroristično operacijo.

Ker se zaradi kredibilnosti (verodostojnosti) ter poskusov ohranitve vsaj navidezne nepristranskosti ni bilo mogoče zanesti zgolj na informacije ter poročila Ukrajine, se je veliko pozornosti namenilo informacijam ter poročilom obveščevalnih služb vzhodnoevropskih držav članic zveze Nato, med katerimi so imela največjo težo poljska poročila. A žal so se ta in vsa druga podobna poročila vsebinsko precej razlikovala od poročil Specialne (posebne) misije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi za monitoring oziroma načrtno in stalno spremljanje razmer v Donbasu (angl. Organization for Security and Cooperation in Europe Special Monitoring Mission to Ukraine – OSCE SMM). Prozahodna in proukrajinska obveščevalna poročila so Rusijo grobo obtoževala vojaške pomoči avtonomistom v Donbasu, kar pa ni imelo potrditve v poročilih okoli 700 opazovalcev OSCE SMM na terenu. Dejstvo je, da so se avtonomisti (separatisti) v Donbasu oborožili povečini zaradi dezertiranja in vdaje ne zgolj posameznikov, temveč celotnih enot ukrajinskih oboroženih sil, vključno z orožjem in opremo, ki so bile povečini sestavljene iz pripadnikov, ki so živeli in delali v Donbasu, torej na območju porajajočega se, kot se je pozneje izkazalo zamrznjenega, oboroženega konflikta, in niso bili pripravljeni bojno delovati proti ljudem iz skupnosti, ki so ji tudi sami pripadali.

Z neuspehi ukrajinskih oboroženih sil v letu 2014 so se bojne zmogljivosti avtonomistov v Donbasu močno okrepile, spopadi pa so se postopoma iz dinamičnih spremenili v statične vzdolž vse bolj utrjene črte kontakta (stika). Pri tem si je Francija v tistem obdobju zavzeto prizadevala, da bi v okviru tako imenovanega »normandijskega formata« za mizo neposredno posedla

Prenosne protioleptne raketne sisteme domačega in tujega izvora so ukrajinske sile precej uspešno uporabljale proti množičnemu nastopu ruske oklepne bojne tehnike. Znova se je odprlo vprašanje vloge tankov na sodobnem vojskovašišču, a v bistvu se ta ne spreminja, temveč zgolj prilagaja njihova uporaba novim razmeram. (Foto: Збройні Сили України – OS Ukrajine)

tudi Rusijo in Ukrajino, vendar Moskva ni bila za takšno rešitev, saj bi jo to postavilo v vlogo enega od akterjev dogajanja v Donbasu, česar pa ni želela prevzeti, ker je vseskozi vsaj uradno menila, da je dogovor med oblastmi v Kijevu in avtonomisti, četudi proruskimi, ukrajinska notranja zadeva. Rusija je vse do 24. februarja letos vztrajno ponavljala, da je njena pomoč avtonomistom v Donbasu primarno humanitarna in da v spopadih avtonomistov z ukrajinskimi silami niso angažirani pripadniki in enote ruskih oboroženih sil, kar je bilo mogoče ugotoviti tudi iz poročil opazovalcev Specialne (posebne) misije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (*Counting the Dead in Europe's Forgotten War*, Amy Mackinnon, *Foreign Policy*, 25. oktober 2018), a tudi izjave prvega moža ukrajinske varnostne službe (ukr. Служба Безпеки України – СБУ/SBU) Vasilija Hritsaka iz oktobra leta 2015, da je bilo v Donbasu v obdobju med letoma 2014 in 2015 evidentiranih zgolj 56 prostovoljnih borcev iz Rusije (*SBU says 56 Russians in military actions against Ukraine since conflict began*, *Kyiv Post*, 10. oktober 2015). Stanje se je seveda z leti spreminjalo, a po večini ocen je šlo za različne prostovoljce, ki so se med spopadi v Donbasu pridružili tako eni kot drugi od spopadenih strani.

Ob dogajanjih leta 2014 so ukrajinske oborožene sile oziroma tisto, kar je od njih tedaj po nepričakovanem kolapsu in šoku še obstajalo za bojno delovanje, na vse načine poskušale zatreti sile proruskih avtonomistov z območju Donbasa, pri čemer so se zanašale tudi na pomoč enot različnih, že tedaj zaradi ekstremnih nacionalističnih in drugih stališč manj ali bolj razvpitih paravojaških milic ter prostovoljcev iz tujine,

ki pa so imele seveda podporo ukrajinskih oligarhov in so opravljale tudi naloge, ki so nedvomno presegle pooblastila pripadnikov oboroženih sil. Sile avtonomistov so bile od samega začetka v podrejenem položaju v primerjavi z ukrajinskimi silami, pa naj si gre za številčnost ali pa razpoložljivo oborožitev, zaradi česar se seveda v odporu niso smele z njimi bojno spopasti na simetričen način in so povsem logično izrabile asimetrično bojno delovanje, s katerim so lahko presegle omejitve v lastnih zmogljivostih in kar najbolj izrabile iste pri tedanjih ukrajinskih silah.

Takšne razmere so prisilile Kijev septembra 2014 v sklenitev tako imenovanega prvega sporazuma iz Minska z avtonomisti iz Donbasa, vendar zgolj za krajši čas. Spopadi so se hitro znova obnovili, ker se je tedanji ukrajinski predsednik Petro Porošenko neposredno po sklenitvi omenjenega sporazuma odločil sprožiti obsežno protiteroristično operacijo (ukr. Антитерористична операція – АТО) proti avtonomistom v Donbasu, ki pa se ni končala po njegovih pričakovanjih, kar ga je prisililo, da je sklenil februarja 2015 še tako imenovani drugi sporazum iz Minska. Ne prvi niti drugi sporazum iz Minska nista predvidevala odcepitve ali neodvisnosti, temveč zgolj določeno avtonomijo ljudskih republik, vzpostavljenih v delu Donbasa v okviru Ukrajine, česar nikakor ne gre spregledati, še bolj pa je kar prebrati vsebino v izvorniku (*Resolution 2202 Adopted by the Security Council at its 7384th meeting on 17 February 2015*) ter ugotoviti, da naj bi se status avtonomistov določil s pogajanjem zgolj med njimi in Kijevom, kar nedvoumno pomeni, da je šlo za notranjo zadevo Ukrajine in ne Rusije ter Ukrajine.

Kljub intenzivni pomoči Zahoda, predvsem Velike Britanije in ZDA, ukrajinskim silam po štirih letih spopadov v tako imenovanem »zamrznjenem konfliktu« (angl. *frozen conflict*) v Donbasu stanje v delu ukrajinskih oboroženih sil ni bilo niti približno skladno s pričakovanji. Februarja 2018 je ukrajinski predsednik Petro Porošenko status območja protiteroristične operacije (ATO) v Donbasu spremenil v območje operacije združenih sil (ukr. *Операція Об'єднаних Сил – ООС*), kar je v praksi pomenilo intenzivnejšo angažiranost ne zgolj ukrajinskih varnostnih, temveč tudi oboroženih sil v operacijah proti proruskim separatistom oziroma avtonomistom. Oktobra 2018, po štirih letih vojne na vzhodu Ukrajine, je ukrajinski glavni vojaški tožilec Anatolij Matios sporočil, da so ukrajinske sile v Donbasu utrpeli skupaj 2667 nebojnih nepovratnih (smrtnih) izgub: 891 zaradi bolezni, 318 zaradi prometnih nesreč, 177 zaradi drugih nesreč, 175 zaradi zastрупitev (z alkoholom, drogami), 172 zaradi nespoštovanja varnostnih ukrepov pri uporabi orožja in streliva, 101 zaradi nespoštovanja oziroma kršitev varnostnih ukrepov, 228 zaradi umorov in 615 zaradi samomorov (ukr. *Названі небоевіє потері ВСУ на Донбасі*/angl. *Named non-combat losses of the Armed Forces of Ukraine in the Donbass*, *Vesti UA*, 27. oktober 2018). Pri tem je dodal, da je bila od omenjenih samomorov okoli tretjina opravljena na območju bojnih delovanj, preostanek pa izven njeega med dopusti ali pa med usposabljanji pred vrnitvijo na bojišče, kar naj bi bila posledica slabega psihičnega stanja dela pripadnikov ukrajinskih oboroženih sil, a tudi kroničnega pomanjkanja psihologov v oboroženih silah ter dejstva, da je večina od tedaj razpoložljivih 632 psihologov delala v okviru generalštaba oboroženih sil in ne na terenu. Ukrajinske oborožene sile ter njihove bojne zmogljivosti je spodkopala v prvi vrsti korupcija njenih pripadnikov, posledično pa sta bila spodkopana tako ugled kot zaupanje ukrajinske javnosti v oborožene sile.

Poročilo britanskega notranjega ministrstva (*Country Policy and Information Note, Ukraine: Military Service, British Home Office, Version 4.0, april 2017*) med drugim navaja, da je bil leta 2014 odziv rezervistov ukrajinskih oboroženih sil na več ponovljenih vpoklicev v enote katastrofalen: na prvi vpoklic se jih ni odzvalo 70 odstotkov, na

drucega 80 odstotkov, na tretjega 90 odstotkov in na četrtega kar 95 odstotkov. Razmere se niso spremenile še nekaj let. Konec leta 2017 (oktober–november) se na kampanjo nabora »jesen 2017« ni odzvalo okoli 70 odstotkov ukrajinskih nabornikov, četudi naj tedaj naborniki vojaške službe ne bi opravljali na območju protiteroristične operacije (ukr. *Зона проведення Антитерористичної Операції – АТО*) oziroma v Donbasu pod nadzorom proruskih separatistov oziroma avtonomistov, ki je za Kijev sočasno vseskozi veljalo zgolj za začasno okupirano (zasedeno) ozemlje (*The Armed Forces of Ukraine announced 70% non-appearance during the autumn conscription*, *iPress*, 13. december 2017). Mladi Ukrajinci v letu 2014 niso bili navdušeni nad vojaško službo in številni med njimi so, da bi se ji izognili, zapustili državo.

Ukrajina se je obrnila za pomoč na zvezo Nato, da bi se izboljšala stanje in ugled oboroženih sil ter se jih naredilo za bolj »privlačne« potencialnim kandidatom. Seveda stanja, kot je mogoče razbrati iz zgornjih zapisov, ni bilo možno spremeniti čez noč, saj gre za izredno zahteven proces, ki ne pozna bližnjic, še toliko manj v državi, v delu katere poteka oboroženi spopad. Da bi nadomestila pomanjkanje kadrov, se je tedaj še relativno šibka ukrajinska vlada zatekla po pomoč tudi k različnim »samoniklim« paravojaškim milicam, ki so jih popolnjevali prostovoljci, tako Ukrajinci, praviloma ekstremno nacionalistično naravnani, kot tujci z varnostno zelo vprašljivo in tudi dokazano kriminalno preteklostjo, imele pa so praviloma podporo ukrajinskih oligarhov. Ukrajinska oblast je tako tudi v »popravi krivic« iz preteklosti, s katerimi pa je v lastno škodo ustvarila tudi nove, mobilizirala ukrajinske skrajno nacionalistične skupine, ki so imele podporo ukrajinskih oligarhov in med katerimi so se številne sprva zgolj spogledovale, nedolgo zatem pa tudi javno začele izkazovati ter izražati s poraženimi in zavrženimi ideologijami iz preteklosti od skrajnega nacionalizma do neonacizma in belega supremacizma (prevlade bele rase), ki so bile in so še danes popolnoma v nasprotju z deklarirano vladavino prava (človekovimi pravicami, demokracijo, zakonitostjo) v Evropski uniji.

In to navkljub dejstvu, da je vsakršni vzpon skrajnega nacionalizma v Evropi v preteklosti običajno vodil v pogubo in smrt te iste Evrope oziroma njenih prebivalcev.

In četudi v zahodnih medijih ni manjkalo poročil o ubujanju ter krepitvi zavrženih ideologij ter praks v delu ukrajinske družbe, so bili odzivi v Evropi preveč pasivni, da bi se v letošnjem letu po ruski invaziji povsem spremenili: skrajneži so uradno postali »borci« (»heroji«) za svobodo ne zgolj Ukrajine, temveč tudi Evrope!«, ki da jo ogroža Rusija. Že preprosto vojaško razmerje bojnih zmogljivosti zveze Nato in Rusije seveda govori povsem drugo zgodbo: nesporno dejstvo je, da je zveza Nato trenutno najmočnejše vojaško (obrambno) zavezništvo na svetu. Cena za vse omenjeno že sedaj ni bila majhna, saj se je z omenjeno uslugo utrdil status oligarhov ter vseh vedno in povsod prisotnih koristoljubnih akterjev na vplivnih položajih v državi, sočasno pa sta se zmanjšala formalna oziroma zakonita moč ter vpliv države v njenem varnostnem in obrambnem sistemu. Zahod, sploh ZDA so v posovjetskem prostoru zaradi lastnih interesov z vsaj nespodobnimi obljubami kljub nasprotovanju dela evropskih držav že v primeru Gruzije leta 2008, od leta 2014 pa tudi Ukrajine, izkazale popolno neodgovornost ne zgolj do Gruzijcev in Ukrajincev, temveč tudi do evropskih zaveznikov. V poskusih ameriškega brzdanja Rusije v Evropi, v Aziji pa LR Kitajske je Washington za ohranitev svojega vpliva ter interesov pripravljen uporabiti vsa sredstva, visoko ceno za to pa v zadnjih treh desetletjih plačujejo zgolj »običajni« ljudje! Tudi v primeru Ukrajine je vse bolj jasno, da je izrabljena kot poligon, na katerem ZDA bijejo posredno vojno (angl. *proxy war*) z Rusijo, predvsem z Ukrajinci, ki že plačujejo visoko ceno tega posredniškega spopada z življenji, kolateralno (postransko) škodo pa zaradi ameriških interesov ne bo plačala zgolj Evropska unija, temveč ves svet, pri čemer bo najvišja cena znova izstavljena nerazvitim državam in državam v razvoju.

VOJAŠKA POMOČ ZAHODA

Od neodvisnosti Ukrajine leta 1991 je sodelovanje Kijeva z Zahodom na obrambnem oziroma vojaškem področju imelo poseben pomen, pri čemer je bilo ob tedaj še relativno zadržanih ukrajinskih ambicijah članstva v zahodnih integracijah (Evropski uniji in zvezi Nato) omenjeno sodelovanje v začetku osredotočeno predvsem na reforme ukrajinskih oboroženih sil, obrambno načrtovanje in razvoj ustreznih obrambnih zmogljivosti. V odgovor na rusko zasedbo in aneksijo Krima leta 2014 ter izbruh

oboroženih spopadov med, za Ukrajino in Zahod, proruskimi separatisti do letošnjega 21. februarja, ko jim je neodvisnost priznala Rusija, in v bistvu avtonomisti iz samooklicanih ljudskih republik Doneck in Lugansk in Kijevom, se je na zahtevo ukrajinskih oblasti pomoč Zahoda, vključno z vojaško, občutno okrepila. Rusija je zahodno obrambno oziroma vojaško pomoč od samega začetka imela za odkrito provokacijo Moskve, po letu 2014 pa je Moskva Zahod obtožila naprej militarizacije, sploh vzhodne Ukrajine, zatem pa vztrajno ponavljala obtožbe, da je Kijev skupaj s svojimi zahodnimi partnerji, predvsem ZDA in Veliko Britanijo, državama, ki sta se med zahodnimi zavezniki iz zveze Nato najbolj angažirali v Ukrajini od leta 2014, odgovoren za propad dveh sporazumov iz Minska (2014, 2015), ki sta za Rusijo predstavljala temelj za politično rešitev krize v Ukrajini. Zveza Nato je bila z ameriškimi in britanskimi, postopoma pa tudi vojaškimi inštruktorji in svetovalci iz drugih držav severnoatlantskega zaveznitva po letu 2014 sistematično prisotna na ozemlju Ukrajine, sočasno pa je Zahod vztrajno ignoriral varnostne pomisleke ter opozorila Rusije. Morda je zaradi omenjenega veliko bolj razumljiva ameriška in britanska gorečnost glede zagotavljanja vojaške pomoči Ukrajini, saj bi potencialni neuspeh Kijeva proti Moskvi pomenil ne zgolj poraz Ukrajine, temveč tudi njunih glavnih mentorjev Velike Britanije in ZDA. Današnji narativ, da Ukrajina z lastno obrambo ne varuje zgolj sebe, temveč tudi celotno Evropo oziroma kar ves svet pred rusko agresivnostjo, ki ga danes vztrajno ponavljajo v Kijevu, ni ukrajinska zamisel. V Ukrajino je »uvožena« s pomočjo ameriških politikov, kot sta senatorja Lindsey Graham in John McCain z izjavami o tem, »da je ukrajinski boj tudi naš (ameriški) boj«, »da je Putina treba ustaviti v Ukrajini, ker se bo v nasprotnem letil tudi drugih držav«, »da Ukrajina brani demokracijo in vrednote Zahoda« (McCain, Graham call for US to arm Ukrainians, Kristina Wong, The Hill, 11. november 2014). Po večletnem ignoriranju ruskih varnostnih pomislekov ter zahtev so po letošnji ruski invaziji na Ukrajino omenjeni narativ zelo hitro ter nekritično prevzeli tudi številni (ne pa prav vsi) voditelji evropskih držav, Kijev pa trenutno na njegovi podlagi manj ali bolj uspeva od Zahoda pridobivati v zahtevah po »neomejeni« vsaj nekakšno pomoč.

Če Rusija ne bi razpolagala z jedrskim oborožitvenim arzenalom, bi bile v Ukra-

Ruske letalske sile so utrpeli tudi precejšnje izgube zrakoplovov, kar je močno omejilo njihove vloge v neposredni ognjeni podpori kopenskih sil. Na posnetku ruski jurišnik Su-34. (Foto: TASS)

jini že vsaj tri mesece v spopadih angažirane za vojaška posredovanja, sploh v tujini vedno pripravljene ameriške in britanske ter še kakšne zahodne sile, a prav zaradi ultimativnega orožja ter verjetnosti, da se vojna v Ukrajini spremeni v svetovni spopad, je Zahod deloma zadržan glede vstopa na ukrajinsko vojskovoališče, nesporno pa zelo angažiran v obrambnih prizadevanjih Ukrajine. Od ruske invazije na Ukrajino s finančnimi sredstvi poskuša zagotoviti delovanje države, z orožjem in vojaško opremo ter delitvijo obveščevalnih podatkov pa zadržati nastop ruskih sil ter poskusiti ohraniti ukrajinsko suverenost nad še neokupiranim (nezasedenim) ozemljem. Finančna in vojaška pomoč Zahoda Ukrajini, katere vrednost je že preseгла nekaj milijard dolarjev, je vsekakor Kijevu omogočila učinkovit vojaški odpor agresiji. Sprva je bila usmerjena predvsem na oborožitvene sisteme, kot so osebno strelno orožje, prenosni protiolepnini in protiletalski raketometi, ter različno drugo vojaško opremo (od zaščitne do nebojnih vozil). To ni presenetljivo, ker je Ukrajina potrebovala pomoč v večjih količinah in tisto, kar je lahko uporabila takoj, brez potrebe po daljšem in kompleksnem usposabljanju. S stopnjevanjem spopadov je tudi Ukrajina nedvomno utrpela precejšnje izgube tako v ljudeh kot tehniki, četudi se o tem zaradi ohranjanja morale obrambnih sil ter pripravljenosti Ukrajincev na odpor seveda ni govorilo javno. A dejstvo je, da v oboroženih spopadih ne more imeti izgub zgolj ena stran. Glede na omenjeno je Zahod pod vodstvom ZDA od evropskih zaveznic, sploh novih članic zveze Nato, ki so v preteklosti uporabljale orožje in opremo sovjetskega izvora, terjal, da jo odstopijo Ukrajini, kar pa je bilo realizirano zgolj deloma. Zapletlo se je pri dobavi težje bojne tehnike, sploh njeni dobavi Ukrajini, ki je kljub vsemu ne zgolj logistično zahtevno, temveč še bolj politično občutljivo vprašanje za šte-

vilne evropske države. Pobuda ZDA ni zgolj enostranska (pomoč Ukrajini), temveč širše pomeni, da bi se lahko sploh nove članice zveze Nato, ki še razpolagajo z oborožitvenimi sistemi sovjetskega ali ruskega izvora, odločile za prehod na zahodne oborožitvene sisteme, kar bi povečalo njihovo interoperabilnost znotraj zaveznitva, dobaviteljem zahodnih sistemov pa zagotovilo tako delo kot dobičke od novih poslov. Glede na nesporne potrebe Ukrajine po oborožitvenih sistemih se je del držav zveze Nato in tudi širše odločil dobaviti Kijevu tudi težje oborožitvene sisteme, predvsem artilerijska orožja, kot so lahke vlečne havbice M 777 kalibra 155 mm. Ukrajini naj bi ZDA dobavile skupaj 90 omenjenih artilerijskih orožij, s čimer bi bilo mogoče oblikovati pet ukrajinskih artilerijskih bataljonov s po tremi artilerijskimi baterijami v vsakem, pri čemer bi vsaka artilerijska baterija imela šest orožij oziroma havbic, sočasno pa usposobile izven Ukrajine osnovne posadke za njihovo uporabo, ki bi zatem v Ukrajini usposobile dodatne posadke (posadka havbice M 777 šteje osem članov, ki se v izrednih razmerah lahko zmanjša na šest članov). Problem težjih oborožitvenih sistemov je predvsem v tem, da gre za skupinsko orožje, ki terja za učinkovito uporabo ne zgolj visoko usposobljene posadke, katerih usposabljanje traja kar nekaj časa ne glede na motivacijo in potrebo vojskovoališča, ampak tudi osebje, ki bo omenjene sisteme vzdrževalo. Časa za temeljit prehod na zahodne oborožitvene sisteme s posadko pa Ukrajina v trenutnih razmerah žal nima.

VOJNA JE SPREMENILA VSE

Specialna (posebna) vojaška operacija, ki jo je Rusija sprožila proti Ukrajini 24. februarja letos in ki jo je večji del mednarodne skupnosti obsodil ter označil za agresijo, je dobesedno čez noč spremenila vse. Več milijonov ukrajinskih beguncev se je zateklo v številne evropske države, več milijonov je notranje

razseljenih, civilisti so žrtve spopadov, znova smo priča vojnim zločinom obeh strani, gmotna škoda narašča, spopadi, nasilje pa je zanetilo sovraštvo med Ukrajinci in Rusi, ki bo spremljalo tudi prihodnje generacije. Po več kot treh mesecih intenzivnih oboroženih spopadov, ki so kljub precej razširjenemu mnenju o »totalni« vojni predvsem prostorsko še vedno zelo omejeni zgolj na določena območja Ukrajine, nobena od spopadenih strani ni dosegla odločilne prevlade nad nasprotno stranjo, s čimer bi se najverjetneje ustvarili vsaj osnovni izhodiščni pogoji za začetek dejanskih in vsebinskih pogajanj o prekinitvi sovražnosti (ognja) ter dosego miru. Najbolj splošno so ukrajinske sile v omenjenem obdobju primarno delovale defenzivno (obrambno), ruske pa ofenzivno (napadalno), četudi sta obe strani lokalno uporabljali kombinacijo tako defenzivnih (obrambnih) kot ofenzivnih (napadalnih) delovanj. Vse do umika in preusmeritve ruskih sil iz tako imenovane severne oziroma kijevske smeri nastopa na vzhodno območje Donbasa so ukrajinske sile povečini izvajale bojna delovanja v okviru tako imenovane mobilne (premične) obrambe (angl. *mobile defence*), s katero so asimetrično zadrževale nastop ruskih sil ter jim s hitrimi akcijami manjših premičnih enot prinašale občutne izgube tako v ljudeh kot tehniki. Zahodna pomoč Ukrajini v protiklepnih in protiletalskih prenosnih raketometih ter brezpirotnih letalnikih se je ob motivaciji branilcev izkazala v prvi fazi spopadov kot ključna. Po preusmeritvi glavnine ruskih sil na območje Donbasa je pričakovati bolj simetrična bojna delovanja, v katerih bodo do izraza prišli oborožitveni sistemi za delovanje z večjih razdalj, pri čemer bi lahko do izraza prišla ruska premoč glede na razpoložljivost omenjenih sistemov. Treba je omeniti, da ruski prodor na območju Donbasa kljub kritikam ni tako počasen, kot se želi prikazati, saj gre navsezadnje za inženirsko utrjeno in pripravljeno ozemlje, na območju katerega so spopadi potekali dejansko od leta 2014. Ruske izgube so nedvomno visoke, kar je Rusija priznala tudi sama, a ob tem ne gre pozabiti, da ima izgube tudi Ukrajina. Vojna se postopoma spreminja v vojno izčrpavanja, torej fazo, v kateri bodo še kako štele vzdržljivost in zmogljivost ter pripravljenost obeh strani na nadaljevanje spopadov.

VERJETNOST ŠIRITVE SPOPADOV

Širitev spopadov v neposredno sosesčino Ukrajine je malo verjetna, sploh kar zadeva države članice Evropske unije in zveze Nato.

V primeru najbolj črnega scenarija (angl. *worst case scenario*), po katerem bi Rusiji uspelo Ukrajino popolnoma odrezati od Črnega morja, kar bi pomenilo v nadaljevanju spopadov še zavzete prostora pred in za Odeso, bi se Rusija lahko odločila osvojeni prostor v Ukrajini povezati še s Transnistrijo oziroma Pridnestrsko moldavsko republiko, uradno nepriznana, odcepljena v okviru mednarodnih meja Moldavije. Transnistrija s površino okoli 4163 km² ter vsaj 347.251 prebivalcev po moldavski oceni iz začetka letošnjega leta je »de iure« (pravno formalno) del Moldavije, »de facto« (dejansko) pa deluje kot neodvisna država z glavnim mestom Tiraspol. Ob podpori Rusije je ozek pas ozemlja med Moldavijo pretežno na vzhodnem delu reke Dnester in mejo z Ukrajino enostransko razglasil neodvisnost od Moldavije, kar je v začetku 90. let prejšnjega stoletja med 2. novembrom 1990 in 21. julijem 1992 privedlo do oboroženih spopadov, ki so terjali vsaj 700 smrtnih žrtev, po posredovanju Rusije v vlogi mirovnih sil pa se je sklenilo premirje, ki se je ohranilo vse do danes, to nespremenjeno stanje (*status quo*) pa je v mednarodni skupnosti označeno za še en tako imenovani zamrznjeni konflikt (angl. *frozen conflict*) v posovjetskem prostoru. Rusija od leta 1992 na območju Transnistrije ohranja kontingent oboroženih sil z okoli 1500 pripadniki. Od 90. let prejšnjega stoletja so potekali pogovori in pogajanja glede ruskega kontingenta, vendar kljub napovedim, da bo zapustil Transnistrijo, do tega ni prišlo. V Transnistriji je bilo od leta 1991 oziroma razpada Sovjetske zveze v skladiščih shranjenih okoli 42.000 ton sovjetskega streliva, od katerega je bilo med letoma 2001 in 2003 v Rusijo premeščenih približno 48 odstotkov. Transnistrija je v središče mednarodne pozornosti stopila znova konec aprila letos ob robu vojne v Ukrajini, ko je ozemlje nepriznane države pretresla serija eksplozij. Ukrajina in Zahod sta brez zadržkov za eksplozije obtožila Rusijo, ki naj bi z operacijo lažne zastave (angl. *false flag operation*) želela opravičiti potencialno vojaško intervencijo v Transnistriji, Rusija pa je odgovornost za eksplozije pripisala Ukrajini, ki naj bi želela tudi s takšnimi akcijami dodatno podkrepiti svoje trditve o agresivnih namelih Rusije, ki naj bi presejali zgolj operacijo v Ukrajini.

VPLIV VOJNE NA POLITIKO PO VOJNI

Trenutno je večina pozornosti globalne (svetovne) politike osredotočena na pomoč Ukrajini in potek trenutne vojne v

državi, veliko manj pa je govora, kaj sledi, ko se bo vojna končala. To je povsem razumljivo, vendar je dejstvo, da je trenutno občutno manj pozornosti posvečene vplivu ter posledicam vojne na ukrajinsko politiko ter razvoj demokracije v državi. Še posebej pereč problem so maloštevilni, vendar izredno močni ter vplivni ukrajinski oligarhi. Le nekaj let po revoluciji dostojanstva (Evromajdan) v letu 2014 se je zlonamerni vpliv oligarhov v Ukrajini zaznavno razširil ter postal tako problematičen, da je ameriška senatna Komisija za varnost in sodelovanje v Evropi (t. i. Helsinška komisija) oktobra 2017 v poročilu (*The Internal Enemy, A Helsinki Commission Staff Report on Corruption in Ukraine*, oktober 2017) zaključila, da je oligarhom uspelo »zavzeti ukrajinsko državo, izriniti nekorumpirane (neizprijene, nepodkupljene) politične stranke ter sprožiti medsebojne obračune v kraji bogastev države«. Sistemsko razširjena korupcija v Ukrajini je bila ena od »nepremostljivih« ovir v prizadevanjih Ukrajine za pridružitve zahodnim integracijah Evropski uniji in zvezi Nato (*Ukraine's fight against high-level corruption: EU support instrumental but more results needed, European Commission*, 23. september 2021). Ukrajinski predsednik Volodimir Zelenski je šele pred dobrim letom sprožil proces »deoligarhizacije«, s katerim naj bi si prizadeval močno omejiti vpliv poslovne elite na politične procese in medije v državi (*Security Council says Ukraine has 13 oligarchs, Oleksiy Sorokin, Kyiv Post*, 11. maj 2021). Proces je povsem pričakovano za nedoločen čas prekinila ruska specialna vojaška operacija oziroma vojna, omenjeno predsednikovo prizadevanje pa so skoraj z enotno podporo ukrajinskemu odporu ter obsodbo ruske agresije precej omilili sami oligarhi. Seveda o motivaciji ukrajinskih oligarhov ni dvomov: jasno je, da se zavedajo, da bi vrnitev ruskega vpliva v Ukrajino, kaj šele ruska okupacija (zasedba) države močno škodovala njihovim interesom, a tudi svoje vloge v povojnem okrevanju ter obnovi Ukrajine, v čemer že sedaj vidijo priložnost za dodatno izboljšanje predvsem lastnega položaja, zaradi česar niso presenetljive njihove občutne donacije ukrajinskim oboroženim silam ter humanitarnim potrebam Ukrajincev (*Oligarch Akhmetov pledges to rebuild Mariupol, The Kyiv Independent*, 22. maj 2022).

Da bodo ukrajinski oligarhi izrabili tudi vojno predvsem za lastne interese, ne gre

Lahke vlečne havbice M 777 kalibra 155 mm so eno od orožij, ki jih bo Ukrajina še zelo potrebovala med vse bolj simetričnim spopadom v Donbasu. (Foto: Збройні Сили України – OS Ukrajine)

dvomiti, da pa jim to že dejansko uspeva, pa po svoje potrjuje tudi nekritično poročanje o njihovi »humanitarnosti« v lokalnih in zahodnih medijih, ki oligarhom postopoma že ustvarjajo status posebej zaslužnih domoljubov (herojev), primerljivih s tistimi, ki tvegajo svoje življenje za svobodo Ukrajine v strelskih jarkih. Ukrajinci bi morali kljub nespornim aktualnim potrebam ostati zelo previdni in ne zapraviti svoje evropske prihodnosti, sploh glede na izkušnje po prelomnih dogodkih v letu 2014, saj je dejstvo, da jim od tedaj do danes ni uspelo dokončno opraviti z domači oligarhi. Res, da v Ukrajini divja vojna, a ne gre spregledati, da je ukrajinski parlament (Vrhovna rada) 2. maja letos prejel osnutek zakona številka 733, ki med drugim predlaga oprostitev osumljencev in celo obtoženih korupcijskih kaznivih dejanj, če so pripravljani v celoti kompenzirati (nadmestiti) povzročeno škodo (*Verkhovna Rada to abolish responsibility for 4 types of corruption crimes during the war, Transparency International Ukraine*, 3. maj 2022)! Kaj to pomeni za ukrajinske tožilce, pravosodje in kaj za oligarhe, ni treba posebej ugibati. Kot se je izkazalo v preteklih osmih letih, so bili ukrajinski oligarhi zelo motivirani, a tudi sposobni blokirati številne reforme, namenjene izkoreninjenju korupcije ter postopno tudi dejanskemu prehodu Ukrajine v tržno gospodarstvo. Če bi trenutne vojne razmere izrabili za poglobitev lastnega vpliva na ukrajinsko gospodarstvo in politiko, ni zanemarljiva zaskrbljenost

dela ukrajinske javnosti, da bi se lahko znova ponovila izkušnja od leta 2014 do ruske invazije v letošnjem letu, ko so ukrajinski oligarhi za zaščito lastnega bogastva, interesov ter vpliva aktivno spodkopavali ključna reformna prizadevanja ukrajinske družbe (*Taming Ukraine's oligarchs, Serhiy Verlanov, Atlantic Council*, 19. november 2020). Nedvomno bodo ob oligarhih tudi trenutni ukrajinski politiki po koncu aktualne vojne poskusili unovčiti svoj prispevek k obrambi države.

PRIČAKOVANI EPILOG?

O potencialnem izidu aktualne vojne v Ukrajini je po treh mesecih spopadov realno še nemogoče zapisati kar koli oprijemljivega. Nobena od glavnih strani v spopadu trenutno še ni pripravljena za dialog, kaj šele kakršen koli kompromis. A dejstvo je, da se bo tudi vojna v Ukrajini enkrat končala in da bosta tako Rusija kot Ukrajina morali prej ali slej sestiti za mizo in najti sprejemljivo in predvsem dolgotrajno rešitev v medsebojnih odnosih. Vse drugo bo pomenilo zgolj predah in visoko verjetnost novega oboroženega spopada. Vsako podaljševanje vojne pri naša ne samo nepredvidljivost njenega izida, temveč tudi številne žrtve, vključno s civilisti in gmotno škodo. Kljub nespornim dosedanjim uspehom ukrajinske obrambe pa glede na razmere na terenu ni mogoče enoznačno pripisati popolnega neuspeha ruskim silam. Vojaška zmaga Ukrajine nad

Rusijo je po večini realnih vojaško oziroma obrambno strokovnih in ne političnih ocen utopična, četudi je predvsem zaradi ukrajinskih žrtev to težko izgovoriti na glas oziroma priznati, nič manj pa ni utopično razmišljanje v Kijevu, po katerem naj bi Ukrajina z vojaško silo povrnila vsa izgubljena ozemlja, vključno s Krimom. Seveda bi bilo pravično, da branilec uspe povrniti izgubljena ozemlja, vendar žal stanje na terenu ne govori v prid Kijeva. Eno so želje in propaganda, nekaj povsem drugega pa realnost, ki jo določajo med oboroženimi spopadi predvsem vojaški uspehi in neuspehi na terenu. Vse očitneje je, da Ukrajina oziroma njeno vodstvo ni pripravljeno na kakršna koli pogajanja, ki bi vojno ustavila, in v nekakšnem vse bolj vojnem in propagandnem deliriju (zmedenosti s prividi) vse bolj grobo kritizira in zahteva od držav članic Evropske unije in zveze Nato brezpogojno podporo in pomoč, s katero bo »premagala« Rusijo, četudi ni ne članica Evropske unije ne zveze Nato. K temu jo žal spodbuja del ameriških, a tudi evropskih voditeljev in visokih imenovanih (tudi neizvoljenih) uradnikov, ki jih je zajel val bojevitosti, ki pa sami ne bodo nikoli niti v bližini dejanske vojne ali oboroženih spopadov, pri čemer pa so popolnoma pozabili, v brezpogojni zavezanosti Ukrajini in njenemu uporu proti ruski agresiji, odgovornost do lastnih držav in državljanov in navsezadnje skupnosti, ki ji pripadajo. Skoraj nihče od omenjenih ne govori o miru, kar nikakor ne bi pomenilo, da ne podpirajo obrambnih prizadevanj Kijeva, še manj pa bi njihova osredotočenost na mir pomenila podporo ruski agresiji, a dejstvo je, da so prav tisti, ki bi se morali najbolj zavzemati za mir, postali najglasnejši zagovorniki njegovega popolnega nasprotja, vojne. Ukrajina in tudi Evropa sta morda spregledali marsikaj, a ne bi smela ne Bruselj ne Kijev spregledati iskrene izjave staroste ameriške zunanje politike Henryja Kissingerja, ki je nekoč med drugim izjavil: »Amerika nima stalnih prijateljev ali nasprotnikov (sovražnikov), ima zgolj stalne interese!« Vojna v Ukrajini žal še ni končana, o Pirovih zmagah pa je nepotrebno izgubljati besede, saj izgubljenih človeških življenj pač ni mogoče povrniti. Dejstvo je, da se mir v Evropi s potezami neposrednih in posrednih akterjev vojne v Ukrajini postopoma spreminja v preteklost, kar pomeni varnostno in splošno vse bolj nepredvidljivo prihodnost.

Drago Dakič Prelec